

<https://snews.in.ua/zupynennya-provazhennya-u-zv-yazku-z-perebuvanniam-storony-u-skladi-zbrojnyh-syl-ukrayiny-problemni-aspekty-pravozastosuvannya/> (дата звернення: 22.04.2025).

4. Постанова Верховного Суду у справі № 466/8799/22 від 14.02.2024 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117207052> (дата звернення: 22.04.2025).

5. Постанова Верховного Суду у справі № 174/760/21 від 15.07.2023 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112896497> (дата звернення: 22.04.2025).

Yuliya Tokmak

Sozialpädagogin Amt für Kinder,
Jugendliche und Familien,
(Fürth, Bundesrepublik Deutschland)

Ольга Ядловська

доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В НІМЕЧЧИНІ: ШЛЯХ НЕПОВЕРНЕННЯ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило одну з найбільших мігрантських хвиль на європейський континент у першій чверті ХХІ ст. та у світі в цілому. Для України трагічно-карколомний напад росії став остаточним вироком у зрізі демографічної ситуації, адже міграція евакуантів 2022 р. стала підґрунтям демографічної катастрофи, невідтворюваності українського населення та безпрецедентного зменшення чисельності без можливості поновити його зростання у майбутньому.

На кінець 2022 р. Європу охопила міграційна криза, що пов'язана з намаганням країн прихистити та фінансово забезпечити майже вісім мільйонів українських евакуйованих. Кількість переселенців та їх вплив на економіку приймаючих країн значно перевищує масштаби міграційної кризи 2015–2016 рр. Проблема загострилася через нерівномірний розподіл українських переселенців по ЄС, що є схожою тенденцією з міграцією 2015–2016 рр. Польща та Німеччина залишаються найпоширенішими напрямками зовнішньої міграції [1, с. 193]. Ці тенденції дещо змінились станом на 2025 рік з огляду на певний відтік українців з Польщі, зокрема, в інші країни, та невелика частка (до 4 відсотків) в Україну. З іншого боку, популярність Німеччини як країни-реципієнта залишається дуже високою – це одна з

найбільш чисельно заселених українцями країн. І якщо на кінець 2022 року кожен четвертий українець хотів залишитись в Німеччині, то на сьогодні вже більше половини і навіть до 70 відсотків українців планують жити в Німеччині.

Один з найбільших українських мігрантських потоків евакуантів 2022 року був спрямований до Німеччини. Основною причиною такої потужної хвилі став високий рівень соціальних гарантій в Німеччині для українських мігрантів, запропонований відразу ж після повномасштабного вторгнення і до сьогодні.

Загальна чисельність громадян України в Німеччині становить приблизно 1,3 млн осіб, більша частина яких (1,1 млн осіб) стали біженцями протягом перших п'яти місяців після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, і ця позначка чисельності українських евакуантів не знижувалась протягом повномасштабного вторгнення, а навпаки поступово збільшується (Рис. 1). Принагідно зазначимо, що померло за досліджуваний період 5000 українських громадян в Німеччині.

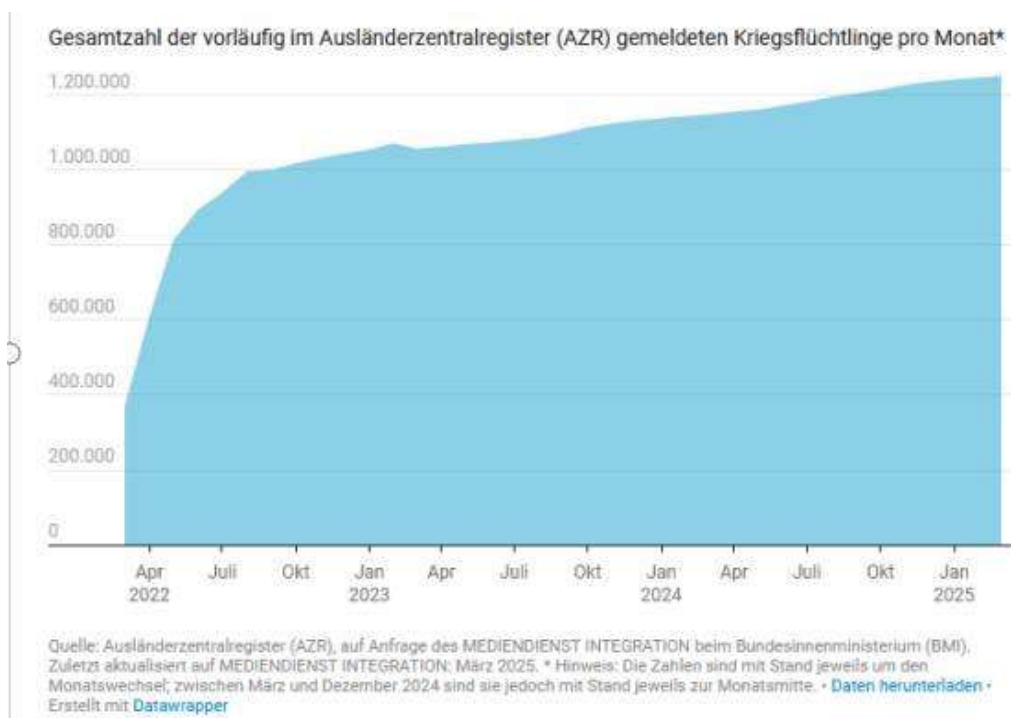

Рис. 1. Кількість біженців із України в Німеччині
з 01.04.2022 до 01.01.2025

(Останнє оновлення щодо ІНТЕГРАЦІЇ МЕДІА-СЕРВІСУ: березень 2025 р.
(Ausländerzentralregister (AZR), auf Anfrage des MEDIENDIENST INTEGRATION
beim Bundesinnenministerium (BMI). Zuletzt aktualisiert auf MEDIENDIENST
INTEGRATION: März 2025).)

За даними Центрального реєстру іноземців (AZR), наразі в Німеччині перебувають 1 252 948 біженців з України з війни, з них 1 213 881 були громадянами України (станом на 1 березня 2025 року). Із загальної кількості біженців з України станом на 1 лютого 2025 року:

- 1 075 217 мають дозвіл на проживання згідно з § 24 AufenthG (спеціальні міграційні правила для громадян України, що в'їхали до Німеччини після 24 лютого 2022 року);

- з них 58 507 мають фіктивну довідку (тобто рішення щодо заяви ще не ухвалено);

- 45 748 подали заяву відповідно до статті 24 Закону про проживання (§ 24 AufenthG);

- 36 835 осіб висловили запит на захист;

- 36 641 ще не подали запит на захист, і титул з боку Німеччини їм не надано [2].

Федеральне статистичне відомство Німеччини звітує про те, що у жовтні 2024 року (і станом на січень 2025 року) у Німеччині проживало майже 1,3 мільйона українців. До їх числа входять громадяни України, які вже проживали в Німеччині до лютого 2022 року, а біженці без громадянства України не включені. Міграційний баланс, тобто різниця між кількістю українців, які в'їхали та виїхали, залишався відносно постійним і становив від 8 000 до 12 000 осіб на місяць у 2024 році. Ця міграційна статистика ґрунтується на даних місцевих органів реєстрації, тобто РАЦСів/відділів громадян чи мерій. Оскільки не всі люди можуть зняти реєстрацію чи перереєструватись, коли від'їжджають, то й тут немає чіткої впевненості [3]. Найбільше біженців з України від початку війни на початок 2025 року, як свідчить Центральний реєстр іноземців (Zahlen aus dem Ausländerzentralregister, BMI auf Anfrage), перебувало в таких федеральних землях (округлені цифри, станом на 5 січня 2025 року): Північний Рейн-Вестфалія – 263 тис., Баварія – 79 тис., Баден-Вюртемберг – 167 тис., Нижня Саксонія – 113 тис., Гессен – 99 тис. [4].

Із зазначеної чисельності українських біженців майже 97 відсотків становлять громадяни України, серед дорослого населення майже 63 відсотки становлять жінки та близько 37 відсотків – чоловіки. До Німеччини виїхала приголомшлива кількість українських неповнолітніх – приблизно 360 455 дітей та молоді до 18 років. Серед неповнолітніх 131 176 осіб молодшого шкільного віку (6–11 років), а близько 98 000 – віком від 14 до 17 років [5].

У масштабному дослідженні «Біженці з України в Німеччині», проведеному кількома дослідницькими інститутами, проаналізовано життєве становище біженців у кількох раундах опитування. Останній аналіз із середини 2024 року показав такий соціальний зріз. 1. *Вік*. Середній вік біженців становив 44 роки. Більшість біженців з України віком від 25 до 45 років. В середньому біженці молодші за населення України [6]. 2. *Стать*. Три чверті опитаних біженців були жінками. З початку війни частка чоловіків

зросла з 22 до 25 відсотків. 3. *Сім'я*. Приблизно три чверті респондентів мають дітей, майже 40 відсотків з яких неповнолітні. Дві третини дорослих біженців з України перебувають у стабільних стосунках. Половина жінок працездатного віку з дітьми повідомили, що живуть у Німеччині без партнера [7].

Серед проблем, з якими стикаються українські громадяни, треба виділити велику та потужну бюрократію, з необхідністю надання багатьох довідок та підтверджень, а також повторних їх надань через пів року для окремих відомств (для українців, що звикли до інформаційних послуг в держслужбах України та доступу до різноманітних реєстрів, це стає навіть своєрідним випробуванням). Також самі українці в Німеччині виявились схильними до девіантної поведінки: високий рівень алкоголізму серед чоловіків та жінок, а також німецькі служби часто фіксують соціальне шахрайство (приховування роботи та соціальні виплати в Україні, часті поїздки в Україну, приховування платежів у Німеччині, несплата коштів орендодавцям тощо). До безперечних переваг проживання мігрантів в Німеччині треба віднести зайнятість дітей та їх соціальний захист (з-поміж іншого, і матеріальний), відвідуваність закладів освіти та суворий облік присутності. Цікавий факт, що українські роми-школярі набагато краще відвідують школу, ніж діти ромів-німців.

Дослідниця А. Ярова зазначає, що загалом можна говорити про два наративні потоки щодо українських біженців у російських чи проросійських пропагандистських telegram-каналах, спрямованих на Німеччину: 1) упередження та розпал ненависті до українських вимушених мігрантів; 2) співчуття німцям, їхньому тяжкому становищу через велику хвилю українських шукачів прихистку від війни та підбурювання до протестів. Таке висвітлення проблеми українських біженців дозволяє перекинути провину з росії, яка провадить загарбницьку війну щодо України, на постраждалих унаслідок цього українців, зменшити співчуття до них і солідарність у протистоянні державі-агресорці; створити умови для масової дестабілізації всередині Німеччини, дискредитувати уряд, політичні сили чи окремих політиків, лідерів думок, що висловлюють і надають підтримку Україні [8, с. 305]. На нашу думку, державні інституції Німеччини досить вправно та демократично нівелюють потужний вплив російської пропаганди проти українців. Та й самі українські біженці намагаються інтегруватись у німецьке соціальне середовище.

Загалом українські мігранти у Німеччині становлять чисельний пласт населення як мігрантського, так і стосовно громадян Німеччини (84,7 млн осіб). На сьогодні українці в Німеччині не розглядаються як класична діаспора, адже не послуговується у своєму етнічному середовищі виключно українською мовою та не всюди підримують власне українську культуру та звичаї, хоча слід зазначити, що українські громадяни створили ряд осередків для спілкування, обміну інформацією тощо. Однак треба наголосити, що потужна соціальна підтримка, надана німецькою стороною, створила умови неповернення великої кількості українців. На нашу думку, ця цифра на

сьогодні сягає 80 відсотків біженців-українців. Уряд Німеччини 2025 року намагається зменшити виплати для українців, більше вимагає працевлаштування, але навіть це не стане точкою та причиною повернення українців. Навпаки, українські громадяни шукають шляхи так званої осідлості в країні, з огляду на небезпечну ситуацію в Україні, продовження військових дій, а також корупцію та низьке соціальне забезпечення за умов повернення. Усе це свідчить про катастрофічні наслідки для демографії України.

1. Ядловська О. С. Особливості міграційної хвилі українців-евакуантів у 2022 р. через військову агресію російської федерації. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 188–203. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11635/1/27.pdf> DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-188-203
2. Flüchtlinge aus der Ukraine [Біженці з України]. URL: <https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/ukrainische-fluechtlinge.html> [Переклад з німецької]
3. Statistisches Bundesamt [Федеральне статистичне відомство]. URL: https://www.destatis.de/DE/Im-Fokus/Ukraine/Gesellschaft/_inhalt.html [Переклад з німецької]
4. Mediendienst-integration [Інтеграція медіасервісу]. URL: <https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/ukrainische-fluechtlinge.html> [Переклад з німецької]
5. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge [Федеральне відомство у справах міграції та біженців]. URL: https://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite_node.html [Переклад з німецької]
6. Geflüchtete aus der Ukraine: Knapp die Hälfte beabsichtigt längerfristig in Deutschland zu bleiben [Біженці з України: майже половина мають намір залишитися в Німеччині надовго]. URL: https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.877242.de/23-28-1.pdf#page=3 [Переклад з німецької]
7. Kosyakova Y., Rother N, Zinn S. (Hrsg.). Lebenssituation und Teilhabe ukrainischer Geflüchteter in Deutschland: Ergebnisse der IAB-BAMF-SOEP-Befragung [Життєва ситуація та участь українських біженців у Німеччині: результати дослідження IAB-BAMF-SOEP]. (Forschungsbericht 51). Nürnberg. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. 2024. 24 p. URL: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Forschungsberichte/fb51-ukr-gefluechtete.pdf?__blob=publicationFile&v=6#page=24 <https://doi.org/10.48570/bamf.fz.fb.51.d.2025.ukrgefl.1.0> [Переклад з німецької]
8. Ярова. А. Наративна війна російської пропаганди проти українських біженців у Німеччині. *Українські вимушені мігранти: інтеграція, ідентичність, повернення* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практ. конф., 25 травня 2023 р. Львів, 2023. С. 302–306.